

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

OPINNÄYTETYÖ

Onko tämä tarpeeksi tärkeää?

Ytimekkään reittikuvailun kirjoittaminen

Ida Häggblom

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Ida Häggblom	Sivumäärä 29 ja 6 liitesivua
Työn nimi Onko tämä tarpeeksi tärkeää? Ytimekkään reittikuvailun kirjoittaminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Kuurosokeat ry, Riitta Lahtinen	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli koota tietoa kuurosokeiden itsenäisen liikkumisen haasteista ja keinoista sekä tutkia sanakarttojen hyödyntämismahdollisuuksia reittikuvailun kirjoittamisessa.</p> <p>Opinnäytetyön tuote on reittikuvailu Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistoon, joka sijaitsee Itäkeskuksessa, Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskus liriksen neljännessä kerroksessa. Reittikuvailu alkaa liriksen taksipisteeltä ja siinä on pyritty kuvaamaan reitti mahdollisimman tiivisti, mutta riittävän havainnollisesti että sen varassa tilassa enimmäistä kertaa toimistolla vierailuva löytää turvallisesti perille. Turvallisuus on otettu huomioon myös siten, että reittikuvailu sisältää hätäpoistumisteiden sijainnit. Reittikuvailu julkaistaan Suomen Kuurosokeat ry:n sivuilla. Työn tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry ja työelämäohjaajana toimi Riitta Lahtinen.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä oli havainnointi. Havainnot verrattiin vanhan toimistotilan reittikuvailuun sekä useiden Helsingissä sijaitsevien kohteiden sanakarttoihin. Sanakarttojen tekstien tarkastelun lisäksi niiden äänitteiden toimivuutta kokeiltiin kolmessa kohteessa.</p> <p>Reittikuvailu opastaa kuurosokean henkilön rajatun alueen sisällä paikasta A paikkaan B. Kuvailussa on selkeästi kerrottava vaaratekijät, jotta kulkeminen olisi turvallista. Reittikuvailussa hyödynnetään maamerkkejä, jotka voidaan havaita näkö- kuulo- tai tuntoaistin avulla. Reittikuvailua voidaan muokata sen mukaan, kuinka paljon vastaanottaja hyödyntää toiminnallista näköä ja kuuloa.</p> <p>Tästä opinnäytetöstä ja sen tuotteesta hyötyvät Suomen Kuurosokeat ry:n työntekijät, kuurosokeat, näkövammaiset, kuurosokeiden tulkit sekä kaikki, jotka saapuvat Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistoon ensimmäistä kertaa. Tämä opinnäytetyö hyödyttää myös tulkkauksen ammattialaa, sillä se päivittää tietoa reittikuvailusta ja sen käyttömahdollisuuksista tilaan tutustumisessa etukäteen ja paikan päällä. Tulkit voivat poimia työstä käyttökelpoisia käsitteitä reittikuvailuihinsa.</p>	
Asiasanat kuurosokeus, kuvailu, kuvailutulkkaukset, saavutettavuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Ida Häggblom	Number of Pages 29 and 6 appendices
Title Is this important enough? Writing a compact route description	
Supervisor(s) Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor The Finnish Deafblind Association, Riitta Lahtinen	
Abstract <p>The aim of this operational thesis was to gather information regarding the challenges and solutions of independent mobility of deafblind persons and to investigate the possibility of using existing descriptions of places in order to compose route descriptions.</p> <p>The product of this thesis is a route description to the Helsinki regional office of The Finnish Deafblind Association (FDBA), which is in Itäkeskus on the fourth floor of Iiris Centre, the centre for services and activities for the visually impaired. The route description begins at Iiris Centre's taxi drop-off point and attempts to describe the route as compactly as possible while maintaining enough detail that a first-time visitor can safely find their way to the FDBA regional office. Safety has also been considered by describing the location of emergency exits. The product of this thesis will be published on the FDBA website. This thesis was commissioned by the FDBA and Riitta Lahtinen acted as Mentor.</p> <p>The research method of this thesis was observation. Observations were compared with a route description to the previous location of the FDBA regional office and to descriptions of several locations in Helsinki. In addition to analyzing the text of these descriptions, the usefulness of the audio format of these descriptions was put to the test.</p> <p>A route description aims to direct a deafblind person from point A to point B within a set area. The description must include a warning of any hazardous places along the route in order to ensure safe transit. Route description applies landmarks that can be sensed through sight, hearing or touch. A route description can be modified according to how much the recipient utilizes their functional sight or hearing.</p> <p>This thesis and its product are beneficial to employees of the FDBA, deafblind and visually impaired persons, interpreters of the deafblind and everyone who visits the FDBA Helsinki regional office for the first time. This thesis is useful for the field of interpretation, because it updates knowledge on route description and its uses in getting to know a new place both beforehand and on location. Interpreters may find useful terms to use in their own route descriptions.</p>	
Keywords deafblindness, description, accessibility, audio description	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ	6
2.1 Tutkimuskysymykset	6
2.2 Produkti	6
3 TYÖN TARVE TILAAJALLE JA TYÖELÄMÄLLE	7
3.1 Suomen kuurosokeat ry	7
3.2 Hyöty tilaajalle	7
3.3 Hyöty ammattialalle	8
4 KUUROSOKEUS JA LIIKKUMINEN	8
4.1 Kuurosokeuden syitä ja seurauksia	9
4.2 Haasteet liikkumiselle	9
5 RATKAISUJA LIIKKUMISEN HAASTEISIIN	10
5.1 Esteetön rakentaminen	11
5.2 Kohokartat ja sanakartat	14
5.3 Reittikuvailu	17
5.4 Apuvälineet	17
5.5 Älypuhelimet ja sokeiden paikanninsovellukset	18
6 Reittikuvailun laatiminen	19
6.1 Reittiin tutustuminen	19
6.2 Ensimmäinen reittikuvailu	20
6.3 Koekäyttö	20
6.4 Sanakarttojen käyttö kohteessa	21
6.5 Toinen reittikuvailu	22
7 LOPPUTULOKSET	25
8 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET	26
LÄHTEET	28
LIITE 1	30
LIITE 2	35

1 JOHDANTO

Suuntaudun monimuotoiseen tulkkaukseen eri asiakasryhmille. Tulevaisuuden asiakasryhmiäni ovat kuurosokeat, huonokuuloiset, kuuroutuneet ja sisäkorvaistutteen saaneet. Päätin, että haluan tehdä opinnäytetyön, jonka tekeminen kartuttaa ammattiosaamistani. Siksi tiesin, että haluan tehdä opinnäytetyön, joka liittyy johonkin tulevista asiakasryhmistäni. Opintojeni aikana tutustunut kuurosokeisiin asiakasryhmänä henkilökohtaisen avustajan työni kautta ja tätä tietämystä lähdin tässä työssä syventämään, siksi valitsin työn kohderyhmäksi juuri kuurosokeat.

Halusin tehdä alalle tarpeellisen kehittämistehtävän, joten tällä opinnäytetyöllä on kuurosokeusalan tilaaja. Otin yhteyttä suoraan Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtiseen ja tiedustelin, millaiselle opinnäytetyölle yhdistyksellä olisi tarvetta.

Opinnäytetyön aiheena oli aluksi maamerkit ja niiden hyödyntäminen kulkiessa, mutta varsinainen tutkimuskysymysten asettelu, tutkimismenetelmä ja näkökulma tarkentuivat vasta myöhemmin, pitkän pohdinnan ja suunnittelun tuloksena. Päädyin tutkimaan sitä, kuinka sanakarttoja hyödyntämällä voidaan laatia toimiva reittikuvailu. Sanakartassa ja reittikuvailussa on paljon päällekkäisyyksiä, mutta niiden erot ovat niiden pituudessa ja käyttötarkoituksessa. Sanakartta kuvaa tietyn rajatun alueen hyvin seikkaperäisesti, ja sen avulla voi tutustua kuvatun alueen toimintoihin. Reittikuvailu on sanakarttaa tiiviimpi ja lyhyempi, ja sen tarkoitus on opastaa kulkija katkeamatonta reittiä lähtöpisteestä kohteeseen asti kuvailemalla reitti mahdollisimman selkeällä ja helposti muistettavalla tavalla.

Tämän työn teoriaosuudessa, luvuissa neljä ja viisi perehdyn kuurosokeuteen, kuurosokeiden itsenäisen liikkumisen haasteisiin sekä niiden ratkaisemiseen. Kerron myös laajemmin sekä sanakartoista että reittikuvailusta luvussa viisi. Kuudennessa luvussa selostan reittikuvailun laatimisen prosessin työvaiheita. Reittikuvailun laatiminen oli moniosainen prosessi, joka sisälsi havainnointia, kirjoitustyötä,

reittikuvailun koekäytön sekä tekstin muokkaamista saadun palautteen perusteella. Lopuksi pohdin työn onnistumista sekä jatkotutkimusaiheita.

2 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ

Tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmä on osallistuva havainnointi. Havainnoin kuvailtavaa reittiä kahdesti. Molemmilla kerroilla käytin havainnoinnin tukena videomuistiinpanoja. Vertailin havaintojani olemassa oleviin dokumentteihin, jotta työn produkti olisi yhteneväinen yleisten kuvailukäytäntöjen ja sanastojen kanssa. Vertailtavia aineistoja olivat vanha, vuonna 2012 tehty reittikuvailu, useat Helsingissä sijaitsevien paikkojen sanakartat sekä esteettömyyssanasto.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoite on tuottaa tietoa kuurosokeiden itsenäisestä liikkumisesta sekä vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaista tietoa uuteen tilaan saapuva tarvitsee?
2. Miten sanakarttoja voidaan hyödyntää reittikuvailun muodostamisessa sisällöltään ja kestoaltaan sopivaksi?

2.2 Produkti

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön produkti eli tilaajalle tuleva tuote on päivitetty reittikuvailu Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistoon. Reitti alkaa Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskus liriksen taksipisteeltä ja sisältää kuvailun Suomen Kuurosokeat ry:n tiloista sekä hätäpoistumisteiden sijainneista. Kuurosokeat voivat käyttää reittikuvailua tutustuakseen reittiin etukäteen tai paikan päällä. Reittikuvailu tulee Kuurosokeat ry:n verkkosivuille ja on näin mahdollisimman monen saavutettavissa omilla tiedonsaannin apuvälineillä.

3 TYÖN TARVE TILAAJALLE JA TYÖELÄMÄLLE

Tämä opinnäytetyö on tilaajalleen tarpeellinen sekä erittäin ajankohtainen. Vuonna 2012 valmistuneen opinnäytetyön *”Ja näin saavuimme Suomen Kuurosokeat ry:n toimistoon.” – Sisätilan reittikuvailu kuurosokealle* (Reunanen & Niemi) produktina oli myös reittikuvailu Suomen Kuurosokeiden toimistoon liriksessä, mutta reittikuvailua on monien muutosten vuoksi tarve päivittää. Reunasen ja Niemen opinnäytetyössä on jo kuvattu liriksestä löytyviä kuurosokeita ohjaavia elementtejä, joten sisällytän muista paikoista esimerkkikuvia.

3.1 Suomen kuurosokeat ry

Tämän opinnäytetyön tilaaja on Suomen Kuurosokeat ry, joka on vuonna 1971 perustettu kuurosokeiden ja vaikeasti kuulonäkövammaisten järjestö. Jäseniä oli vuonna 2013 noin 400, mutta järjestön palveluiden piirissä oli noin 800 kuurosokeaa. (Suomen Kuurosokeat ry, 2013a.). Yhdistys valvoo kuurosokeiden ja vaikeasti kuulonäkövammaisten oikeuksia, tuottaa palveluita ja toimii kuurosokeusalan asiantuntijana. Järjestön tarkoitus on vähentää kuurosokeudesta aiheutuvia haittoja, ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää kuurosokeiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Järjestön toimintaa ohjaavat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, osallisuus ja heikomman puolelle asettuminen, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden kunnioittaminen sekä kokemusasiantuntijuus ja ammatillinen osaaminen. (Suomen Kuurosokeat ry, 2015a, 5-6)

Vuonna 2016 Suomen Kuurosokeat ry:ssä käynnistyivät suuret muutokset. Toimintoja on keskitetty Helsingistä ja Jyväskylästä Tampereelle Kuurosokeiden toimintakeskukseen. Henkilöstö- ja tilamuutosten seurauksena aluetoimistoja on nyt viisi. (Suomen Kuurosokeat ry 2016a, 4-6)

3.2 Hyöty tilaajalle

Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimisto on muuttanut lirkksen sisällä uusiin tiloihin. Lisäksi henkilökunnassa on tapahtunut muutoksia. Tämä tuo tarpeen uudelle reittikuvailulle. Tämän työn tuote on reittikuvailu, joka julkaistaan Suomen Kuurosokeat ry:n verkkosivuilla. Tuotteesta hyötyvät niin kuurosokeat, tulkit kuin muutkin aluetoimistolla asioivat. Lisäksi itse opinnäytetyöstä on hyötyä tilaajalle, sillä tämän työn tuloksia ja menetelmiä voi soveltaa tulevien reittikuvailujen teossa. Reittikuvailut edistävät kuurosokeiden itsenäistä ja turvallista liikkumista, mikä on hyvin linjassa luvussa 3.1 kerrottujen järjestön arvojen ja tavoitteiden kanssa.

3.3 Hyöty ammattialalle

Tämä opinnäytetyö hyödyttää myös kuurosokeiden tulkkeja, sillä pohdin työssäni sanakarttojen hyödyntämistä reittikuvailuissa myös yleisesti, en ainoastaan lirkksen reittiin liittyen. Lisäksi tämän opinnäytetyön tuote tulee Suomen Kuurosokeat ry:n verkkosivuille. Tulkit voivat käyttää sitä valmistautumiseen ja oman reittikuvailunsa pohjana.

4 KUUROSOKEUS JA LIIKKUMINEN

Kuurosokeus on laaja käsite. Harva kuurosokea on sekä täysin kuuro että täysin sokea. Kuurosokeat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä ja toiminnallisen kuulon ja toiminnallisen näön määrä on yksilöllistä. (Möller 2008. 24)

Monesti aisteista yksi tai molemmat heikkenevät ajan myötä. Muutos voi olla nopeaa tai hyvin hidasta. Tämä degeneraatio eli rappeuma heikentää kuurosokean toimintakykyä ja vaikeuttaa itsenäistä toimintaa. Pysyvät muutokset toimintakyvyssä ovat sekä fyysisesti että psyykkisesti raskaita. (Stoffel 2012, 78) Tuntoaistin merkitys kasvaa kuulonäkövamman edetessä. (Kovanen 2012a, 12)

4.1 Kuurosokeuden syitä ja seurauksia

Yleisin syy kuurosokeutumiselle on ikääntymiseen liittyvä näön ja kuulon heikkeneminen. Nuorten kuurosokeutumisen yleisin syy on Usherin oireyhtymä, joka voidaan edelleen jakaa kolmeen alatyypin. Näiden lisäksi on lukuisia muita oireyhtymiä, sairauksia tai vammoja, joiden seurauksena on kuurosokeus. (Suomen Kuurosokeat 2011a, 43.) Kuurosokeus voi siis olla synnynnäistä, sairauden tai onnettomuuden seurausta tai ikään liittyvien näön ja kuulon ongelmien yhdistelmää.

Pohjoismaisen kuurosokeuden määritelmän mukaan kuurosokeus on kuulon ja näön toimintarajoitteiden yhdistelmä. Kuurosokeus aiheuttaa mukauttamistarpeita erityisesti tiedonsaannissa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikaatiossa, tilaan orientoitumisessa ja liikkumisessa sekä jokapäiväisen elämän taidoissa ja lähityöskentelyssä kuten lukemisessa ja kirjoittamisessa. (Suomen Kuurosokeat 2011a, 9.) Kuurosokeiden kommunikaatiosta ja heille tulkkauksesta on tehty lukuisia opinnäytetöitä, esimerkiksi Anna Äärelä, Seitsemän universaalia ilmettä iholle: ilmehaptiisien käyttö kuurosokeille tulkatessa (Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö 2015), Kaisumaija Puttonen, Uskallatko koskea mun kieleen! (Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö 2009) ja Marianne Männistö ja Terhi Kantola, "Mitä me haluamme": Teemahaastattelututkimus ikääntyneille taktiilikommunikaatiota käyttäville kuurosokeille (Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö). En käsittele kuurosokeiden kommunikaatiota sen enempää. Tämän opinnäytetyön näkökulmasta tilaan orientoituminen ja liikkuminen ovat ne olennaisimmat haasteet.

4.2 Haasteet liikkumiselle

Kuurosokea saa kuulevaan ja näkevään ihmiseen verrattuna vähemmän tietoa ympäristöstään. Lisäksi kuurosokeiden ryhmän heterogeenisyyden vuoksi ympäristöstä saadun tiedon kanava ja määrä vaihtelevat. Tämän luvun alussa mainittu kuulonäkövammaisen eteneminen tarkoittaa, että kuurosokea joutuu elämänsä aikana sopeutumaan uuteen näkö- ja kuulotilanteeseen ja opettelemaan uusia toimintatapoja jotta itsenäinen liikkuminen olisi turvallista.

Eräs näköön liittyvä haaste itsenäiselle ja turvalliselle liikkumiselle on se, ettei kuurosokea välttämättä näe kulkureitillään olevia esteitä. Heikko näkö haittaa etenkin vieraassa paikassa liikkuessa. Marja Lindroosin mukaan läpinäkyvät tai heijastavat materiaalit voidaan helposti tulkita aukoiksi. (Lindroos 2014, 20) Suurimman törmäysvaaran aiheuttavat huonosti merkityt tai merkitsemättömät lasiseinät, suuret maahan saakka ulottuvat ikkunat ja läpinäkyvät ovet. (Invalidiliitto 2009, 31) Kuurosokeat ovat alttiita hämäräsokeudelle ja häikäistymiselle (Hyvärinen 2011, 17-18), joten tilan valaistus on oltava riittävä ja valaisimet sopivasti sijoitettu jotta toiminnallisesta näöstä on kuurosokealle hyötyä.

Näkövammaiset havainnoivat ympäristön kaikuja ja taustäääniä. Kuulo toimii heillä siis näköä täydentävänä aistina. Kun sekä näkö että kuulo ovat heikentyneet, kuurosokea liikkuu itsenäisesti tuntoaistin varassa. Tuntoaistin varassa kulkeva kuurosokea voi käyttää näkövammaisten tapaan valkoista keppiä, mutta kaikki eivät sitä käytä. (Kovanen 2012b, 74-75) Lisäksi kuurosokeat voivat käyttää näkevää opasta tai opaskoiraa. Näkevä opas voi olla muukin kuin tulkki, esimerkiksi avustaja, muu työntekijä tai omainen.

Kuurosokeus vaikuttaa usein tasapainoon. Usher oireyhtymän tyyppissä 1 (ja joillakin tyyppissä 3) sisäkorvan tasapainoelimen toiminta on häiriintynyt tai ei toimi ollenkaan. Usherin oireyhtymän tyyppissä 2 ei ole varsinaista tasapainoelimen häiriintymistä, mutta etenevä näkövamma itsessään heikentää tasapainoa vaikka sisäkorvan tasapainoelin toimisikin normaalisti. (Peltola 2012, 44-45) Heikko tasapaino on riskitekijä kuurosokean liikkuessa itsenäisesti. Törmäyksiä ja kompastumisia esimerkiksi esineisiin, ihmisiin, kynnyksiin, mattoihin ja huonekaluihin tulisi siis välttää, sillä kuurosokean on kuulevaa ja näkevää ihmistä vaikeampi selvittää niistä kaatumatta.

5 RATKAISUJA LIIKKUMISEN HAASTEISIIN

Ratkaisuja kuurosokeiden liikkumisen haasteisiin on monia, ja käyn nyt läpi niistä muutamia. Aloitan yleisten tilojen esteettömistä rakennusratkaisuista ja etenen siitä yhä pienempään mittakaavaan päättyen apuvälineisiin. Listaan vain joitakin esimerkkejä, sillä liikkumisen turvallisuutta voi lisätä näiden lisäksi monin eri tavoin.

5.1 Esteetön rakentaminen

Kuurosokeat voidaan ottaa yhteiskunnallisella tasolla huomioon suunniteltaessa uusia rakennettuja ympäristöjä tai olemassa olevien ympäristöjen remontoinnin yhteydessä. Nämä rakennetut ympäristöt voivat olla julkisia tiloja kuten juna-asemat, terveyskeskukset ja ostoskeskukset. Rakennusmateriaaleja hyödyntämällä voidaan tukea kuurosokeiden itsenäistä liikkumista näissä paikoissa. Valkoisella kepillä tunnisteltavia elementtejä on useita.

Sekä ulko- että sisätiloissa voidaan kulkureittejä merkitä valkoisella kepillä tai jalkapohjilla tunnisteltavilla opaslaatoilla. Opaslaattoja on kahdenlaisia. Suuntalaatassa on viivoja, joita voi seurata tuntoaistilla. Viivat voivat olla muuhun kivetykseen verrattuna koholla tai päinvastoin syvemmälle jyrkitty. Suuntalaattojen seuraaminen näön varassa on mahdollista, jos suuntalaatan ja ympäröivän kivetyksen välillä on riittävän suuri kontrasti eli sävyero. Huomiolaatassa on tasavälein pieniä kupoleita, jotka voivat olla samaa materiaalia kuin itse laatta tai esimerkiksi metallia. Eri materiaalia olevat kupolit erottuvat tunustelemisen lisäksi värikontrastin vuoksi. Huomiolaattoja käytetään kertomaan reitin suunnanmuutoksesta tai jonkin tärkeän esineen (esimerkiksi kohokartan) sijainnista. Huomiolaattaa käytetään paikoitellen myös vaaran merkinä, esimerkiksi Helsingin musiikkitalossa varoittamaan portaiden sijainnista. Näiden opaslaattojen käyttöön liittyy etenkin ulkotiloissa kunnossapidollinen ongelma. Koholla olevat kupolit kuluvat aurauksen seurauksena käyttökelvottomiksi, ja suuntalaattoja ei voi seurata valkoisella kepillä jos laatan urat peittyvät hiekoitushiekkaan. (Lindroos 2014) liriksessä suuntalaataan verrettävää suuntaraitaa (reittikuvailussa LIITE 1 käytän sanaa *kontrastiraita*) löytyy ulkoa. Suuntaraita johtaa kohti pääovea.

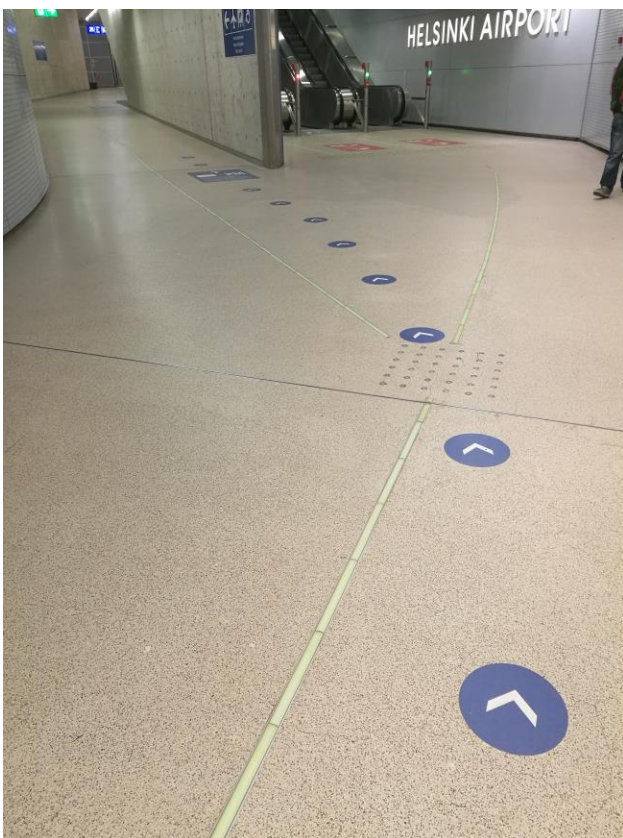

Kuva 1. Huomiolaattojen kupolit on aurattu irti. Myyrmäen asema.

Suuntalaatan lisäksi voidaan käyttää muita materiaaleja ohjaavina raitoina. Kehäradan Leinelän ja Vantaankosken asemilla on kivipäällysteen väliin asennettu kapea metallinen lista. Lindroos (2014) arvelee, että lista irtoaa ajan myötä lämpölaajenemisen seurauksena. Leinelän asemalla lista on jo osan matkaa poikki. Se ilmeisesti aurattiin osittain irti vuonna 2017, jolloin sen irrallinen pää jäi ilmaan töröttämään. Kun lista oli sillä tavalla irti, se ei ollut enää näkövammaisille hyödyksi ja lisäksi aiheutti kompastusvaaran niin näkeville kuin näkövammaisillekin. Tällä hetkellä, alkuvuodesta 2018, listan töröttävä pää on katkaistu, mutta näkövammaisia ohjaava reitti on edelleen poikki. Sisätiloissa tämän listan kaltaiset listat kestävät paremmin kulutusta. Iiriksen aulassa on käytetty samanlaista ohjaavaa metallilistaa.

Kuva 2. Leinelän katkennut ohjauslista. Hiekoitushiekka vaikeuttaa listan havaitsemista.

Kuva 3. Helsingin lentoaseman juna-aseman ohjauslistat ja huomioalue.

Varoitusalue tehdään tummuuskontrastia ja joskus myös pintakontrastia hyödyntäen. Varoitusaluetta käytetään ensisijaisesti varoittamaan putoamis- tai kompastusvaaran aiheuttavasta korkeuserosta tai suojatien tai pysäkin kohdalla ajoradan reunasta (Invalidiliitto 2009). Varoittava materiaalivyöhyke portaiden ylä- ja alapäässä estää kävelemästä vahingossa portaisiin. (Lindroos 2014, 54)

Portaisiin joka portaalle sijoitettavat kontrastiraidat hyödyttävät sekä kuurosokeita että muista syistä, kuten iän vuoksi, heikkonäköisiä. Portaiden reunoihin asennettujen kontrastiraitojen avulla Portaiden kaiteiden eli käsijohteiden tulisi olla luotettavia, eli alkaa riittävän ajoissa ja päättyä riittävän pitkälle portaiden päätyttyä. Käsijohteista kuurosokea saa tietoa portaiden suunnasta, pituudesta ja välitasanteista. Lisäksi käsijohteisiin voidaan sijoittaa pistekirjoitusta ja kohokuvioita, mutta ne kannattaa sijoittaa käsijohteen takapinnalle pois näkyvistä. Näkyvälle paikalle käsijohteen päälle sijoitetut pistekirjoituslaatat ovat vaarassa joutua ilkeivallan kohteeksi. (Lindroos 2014, 60)

Heijastavien pintojen välttäminen ja tasainen häikäisemätön valaistus auttaa toiminnallista näköä hyödyntäviä kuurosokeita liikkumaan tilassa itsenäisesti. Valaistusta voidaan käyttää myös ohjaavana elementtinä, esimerkiksi niin, että valaisinrivi johtaa jonnekin tai valaistu kohde keskeisellä paikalla toimii maamerkkinä. (Törrönen & Onnela 1999, 98-99) Iiriksessä pääovi on puinen, eli se ei heijasta. Sisätiloissa on kuitenkin joitakin lasisia ovia.

5.2 Kohokartat ja sanakartat

Kohokarttojen pintoja ja muotoja tunnustelemalla voi muodostaa kokonaiskäsitteiden tietystä tilasta. Kohokarttojen valmistukseen on useita eri menetelmiä joita voi varioida kartan käyttötarkoituksesta riippuen: Lämpöön reagoiva kuohupaperi, tyhjiömuovaus, ulkotiloihin soveltuvat kartat sekä kollaasimenetelmä (Näkövammaisten liitto ry 2018a). Iiriksessä on kohokartta kolmannen kerroksen aulassa. Kartta kuvaa liris-keskuksen kaikkia kerroksia. Helsingin musiikkitalossa on

kaksi kollaasimenetelmällä tehtyä kohokarttaa, mutta kohokartta kuvaa vain kolmannen kerroksen. Muut kerrokset on kuvattu visuaalisella, kaksiulotteisella kartalla. Kolmannessa kerroksessa on mm. päälämpiö, naulakot ja pääsy suurimpaan konserttisaliin. Näistä kartoista on jo nähtävissä kollaasimenetelmän hyödyt sekä haitat. Eri paikat kuten hissit, naulakot ja wc-tilat voi paikantaa tunnustelemalla kohokartan erilaisia pintoja ja muotoja. Kollaasimenetelmän haittapuoli on kartan kuluminen. Ajan saatossa kartta kuluu käytössä ja siitä saattaa irrota osia. Kun kartasta irtoaa osia, kartasta tulee vaikeammin tulkittava. Musiikkitalon kohokartasta oli huhtikuuhun 2018 mennessä irronnut kartan eri elementtejä toisistaan erottavia kohonumeroita ja pintoja sekä kartta-avaimesta hissien esimerkkipinta.

Helsinki-Vantaan lentoasemalla on terminaaleissa 1 ja 2 interaktiiviset kohokartat. Kartoista voi tunnustella tilojen muotoja ja esimerkiksi portaiden sijainnit, mutta kirjoitusta on kartassa hyvin vähän. Kartoissa on lukuisia nappeja, joita painamalla kyseisestä paikasta saa lisätietoja ja toimintaohjeita. Laitteessa on valittavana suomi, ruotsi, englantia ja kansainvälinen viittominen. Suomi, ruotsi ja englantia kuuluu kaiuttimista ja viitotut videot näkyvät kartan yhteyteen sijoitetussa ruudussa.

Kuva 4. Lentoaseman taktiilikartta

Sanakartta kuvaa rajatun alueen sisällön sanallisesti. Sanakartta voi sisältää siirtymän toiseen paikkaan, esimerkiksi kävellen tai julkisella kulkuneuvolla. (Näkövammaisten liitto 2018a) Helsingin ja Uudenmaan näkövammaiset ry:n verkkosivuilla on lista sanakarttoja Helsingistä, Espoosta ja Tuusulasta. Sanakartoissa kuvaillaan yksityiskohtaisesti kuvailtavan alueen sijainti ja mahdollisesti useita sisäänpääsytapoja. Sisätilat kuvaillaan hyvin tarkkaan, edeten mahdollisimman loogisesti ja paikantaen kulkusuuntaa ja eri elementtien asettelua suhteessa toisiinsa niin, että viitataan jo kuvailtuun. Nämä jo kuvailut pisteet toimivat maamerkkeinä. Esimerkiksi musiikkitalossa ”kun olet hissien edessä, Mannerheimintien sisäänkäynti on suoraan selkäsi takana.” Sanakartassa kerrotaan mistä löytyy ohjaavia listoja ja minne ne vievät. Lisäksi sanakartassa voidaan varoittaa siitä, minne näkövammaisen ei kannata mennä omin päin. ”Portaikun muoto on epäsäännöllinen, joten opastus [istuma-]paikalle on tarpeen.”

5.3 Reittikuvailu

Reunanen ja Niemi (2012, 21) pohtivat eroa sanakartan ja reittikuvailun välillä. He päätyivät siihen tulokseen, että sanakartta on reittikuvailua laajempi kokonaisuus. Lisäksi he kokivat että sanakartta on terminä hieman epämääräinen, koska se tuo mieleen miellekartat.

Mielestäni reittikuvailu eroaa sanakartasta siten, että reittikuvailussa tavoitteena on ohjata henkilö määrättyä reittiä paikasta toiseen sen sijaan, että tutustuisi sanakartan avulla tilaan, sen toimintoihin ja reitteihin kokonaisvaltaisemmin. Reittikuvailussa voi karsia pois tarpeettomia yksityiskohtia, jotka tavallisesti sisältyisivät sanakarttaan. Reittikuvailusta ei ole paljon hyötyä, jos sitä ei liiallisen pituuden vuoksi muista. Siksi siinä kannattaa keskittyä olennaiseen. Esimerkiksi Iiriksen aulan Reunanen ja Niemi (2012, liite 1) kuvailevat vain siltä osuudelta missä reitti kulkee, vaikka alue jatkuu hissien jälkeen pidemmälle.

Tulkin tekemässä reittikuvailussa voi asiakkaan toiveiden mukaan olla joko enemmän tai vähemmän tietoa kuin etukäteen kirjoitetussa reittikuvailussa. Tulkki voi myös sisällyttää kuvailuunsa reaaliajassa sosiaalista tietoa siitä, keitä tulee vastaan ja mitä he tekevät. Jos kuurosokea asiakas ei halua vastaanottaa reittikuvailua, tulkki voi opastaa perille ilman kuvailua, kunhan itse tietää reitin.

Erytisen tärkeää reittikuvailussa on, että siinä huomioidaan ympäristön vaaratekijät, esimerkiksi törmäysvaaran aiheuttavat heijastavat pinnat (lasiovet, suuret peilit ja ikkunat), sekä tasomuutokset (portaat, askelmat ja kynnykset). (Lahtinen, Palmer & Lahtinen 2009, 73)

5.4 Apuvälineet

Tärkein liikkumisen apuväline kuurosokeille lienee jo moneen kertaan mainittu valkoinen keppi. Valkoisen kepin tunnistaa suurin osa näkevästä väestöstä. Suomessa kuurosokeat käyttävät samanlaisia valkoisia keppejä kuin muut

näkövammaiset, mutta ulkomailla kuurosokean tunnuskeppi on punavalkoinen. (Törrönen & Onnela 1999, 124.)

Näkemisen apuvälineitä on lukuisia. Kuurosokeilla on erilaisia silmälaseja, kiikareita sekä suurennuslaseja. Lisäksi heillä voi olla kohotasoja ja erikoisvalaisimia (Hyvärinen 1991, 54-57.) Lippalakki ja aurinkolasit suojaavat hieman häikäistymiseltä.

Kuulemisen apuvälineitä ovat erilaiset kuulolaitteet ja sisäkorvaistute eli CI-implantti. Kuulemisen apuvälineet eivät korvaa tavallista kuuloa, mutta ne mahdollistavat tiedon vastaanottamisen myös kuulon kautta.

5.5 Älypuhelimet ja sokeiden paikanninsovellukset

Törrönen ja Onnela (1999, 119) ennustivat, että langattomien verkkoyhteyksien, kevyiden laitteiden ja ”mediakännyköiden” yleistymisen avaisi uusia mahdollisuuksia näkövammaisten liikkumiseen. Nyt kun kolmella neljästä 16-89-vuotiaasta on käytössään älypuhelin ja alle 55-vuotiaista älypuhelin on 94 prosentilla (Suomen virallinen tilasto 2017.), on näkövammaisten mahdollista ottaa reittikuvailut mukaansa missä ikinä liikkuvatkin. Mikäli sanakartta on löydettävissä verkosta, sen voi lukea tai kuunnella paikanpäällä puhelimen ja muiden apuvälineiden avulla.

GPS-paikannuksen avulla toimivia näkövammaisille tarkoitettuja paikanninsovelluksia on maailmalla käytössä useita. Sovelluksia on saatavilla eri käyttöjärjestelmille, mutta tällä hetkellä enemmistö sovelluksista toimii vain Applen iOS käyttöjärjestelmän kanssa. Esimerkiksi BlindSquare on saatavilla suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja 19 muulla kielellä. BlindSquare löytää puhelimen GPS:n ilmoittaman sijainnin perusteella lähellä olevia kohteita Foursquare-sovelluksen tietokannasta, kertoo niistä lisätietoja ja opastaa valittuun kohteeseen (Näkövammaisten liitto ry 2018b). Muita sovelluksia ovat mm. Nearby Explorer, The Seeing Eye GPS, GetThere, Sendero GPS LookAround ja WalkyTalky (Float 2017).

6 Reittikuvailun laatiminen

Näin laadin reititikuvailun Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistoon Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskus liriksessä. Tein reittikuvailun omien havaintojeni perusteella. Suuntaa sanavalintoihin ja ilmauksiin sain vertailemalla keskenään Helsingin ja Uudenmaan Näkövammaiset ry:n sanakarttoja sekä Reunasen ja Niemen (2012, liite 1) reittikuvailua. Lisäksi hyödynsin soveltuvin osin Näkövammaisten liiton (Näkövammaisten liitto ry 2018a) ohjeita sanakartan laatimiseen:

Sanakartan laatiminen

- Mieti, mitkä alueen tai rakennuksen ominaisuuksista ovat olennaisia ja kuinka ne kuvataan sanallisesti.
- Sanakartta alkaa pääpiirteiden kuvailulla. Vasta sitten yksityiskohtiin.
- Kun kuvaillet tiettyjen "raamien" sisällä olevaa aluetta, kerro mitkä ovat alueen pohjois-, itä-, etelä- ja länsirajat. Selityksen edetessä muistuta välillä, missä kohtaa kartalla liikutaan.
- Pyri mahdollisimman yksinkertaiseen ilmaisuun.
- Tee ensin sanakartasta raakaversio, jota voi parannella. Tarkista etenkin käyttämiesi käsitteiden ymmärrettävyys ja looginen etenemisjärjestys.
- Sanakartta muunnetaan pistekirjoitukselle, luetaan kasetille tai tallennetaan äänitiedostona tietokoneelle.

6.1 Reittiin tutustuminen

Kuljin kuvailtavan reitin yhdessä Suomen Kuurosokeat ry:n kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtisen kanssa. Hän osoitti minulle reitin varrella olevia maamerkkejä ja ohjaavia rakenteita sekä kertoi, mikä tieto on tärkeä sisällyttää reittikuvailuun. Esimerkiksi se, että palo-ovi on virka-aikaan aina auki on kuurosokealle tärkeä tieto, koska silloin ovi ei erota tiloja toisistaan ja vaara eksyä väärään käytävään on

suurempi. En kuvannut tutustumiskierroksen aikana vielä mitään, mutta esitin kysymyksiä liittyen lirikseen ja sen esteettömyysratkaisuihin. En halunnut, että Lahtisen sanavalinnat vaikuttaisivat omiini, sillä tarkoituksenani oli ottaa mallia olemassaolevista sanakartoista sekä vanhentuneesta reittikuvailusta.

6.2 Ensimmäinen reittikuvailu

Tutustuttuani reittiin kuvasin sen digikameralla. Samalla kun kuljin reitin, puhuin videolle talteen tekemäni havainnot reitin varrelta. Kuvailin mahdollisimman tarkasti esineiden sijaintia, ulkonäköä ja etäisyyksiä. Kuvailin reitin tahallisen yksityiskohtaisesti, jotta saisin kaikki tärkeät asiat talteen. Videomuotoinen muistiinpano oli tehokas tapa tallentaa sekä visuaalista informaatiota että omia havaintoja samanaikaisesti. Näiden videomuistiinpanojen avulla kirjoitin ensimmäisen version reittikuvailusta.

Seuraavaksi litteroin videomuistiinpanoni tekstimuotoon ja kirjoitin ensimmäisen reittikuvailun. Karsin litteraatiosta mahdollisimman paljon ylimääräistä tekstiä pois ja yritin tehdä etenemisjärjestyksestä mahdollisimman loogisen. Tässä vaiheessa otin käyttöön myös vanhan reittikuvailun, joka toimi pohjana niiltä osin, missä reitti oli sama.

6.3 Koekäyttö

Tammikuussa 2018 Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistolla oli avoimet ovet -ilta, jolloin kuurosokeat ja muut kiinnostuneet tutustuivat uusiin tiloihin. Tässä tapahtumassa pääsin kokeilemaan asiakkaiden kanssa kuinka hyvin reittikuvailun ensimmäinen versio toimii. Keräsin palautetta kirjallisesti ja suullisesti. Kirjallista palautetta varten laadin palautelomakkeen, joka on tämän työn 2. liitteenä. Kaikki kuurosokeat, joille kuvailin reitin, halusivat mieluummin antaa palautteensa lomakkeen sijaan heti kuvailun lopuksi. Kirjallista palautetta antoivat kaksi tulkkiopiskelijaa. Kuvailun tueksi piirsin pohjapiirroksen uusista tiloista.

Aluksi noudatin laatimaani tekstiä kuvailussa, mutta kuvailun vastaanottaja kommentoi ettei muista kaikkea. Tästä voi päätellä että etenemisjärjestys ei ollut tarpeeksi looginen ja helposti seurattava. Kuvailun seuraaminen saattoi olla raskasta myös siksi että se takelteli. Tähän oli monta syytä: Minua jännitti reittikuvailuni koekäyttö, minulla ei ollut paljon kokemusta reittikuvailusta ja valitsemani sijainti ei ollut ideaali. Tilaan tutustujia tuli samanaikaisesti suuri joukko, joten kuvailujen kanssa tuli välillä kiire. Tein kuvailuja suomeksi, viitotulla puheella ja viittomakielellä. Heti kun irtauduin reittikuvailun tekstistä ja hyödynsin enemmän piirtämääni karttaa, kuvailu helpottui ja saamani palaute oli enemmän positiivista.

Kysytyäni kuvailun päätteeksi kommentteja moni halusi tarkistaa tiettyjen työntekijöiden huoneiden sijainnit. Lisäksi minulta haluttiin tarkistaa, löytyykö tiloista vessoja ja onko siellä istumapaikkoja. Itse reittikuvailun toimivuutta ei paljon kommentoitu. Näistä tarkentavista kysymyksistä päätin kuitenkin, mitä asioita reittikuvailussa tulisi korostaa.

Saamani palautteen lisäksi käytännön kokeilu oli todella hyödyllinen. Testaamalla reittikuvailua itse sain sen toimivuudesta paljon enemmän tietoa kuin paperisilla palautelomakkeilla. Käytännön kokeilussa selvisi, että kuvailun järjestystä tuli muuttaa, sillä nyt asiat eivät edenneet tärkeysjärjestyksessä. Toimistoon tulijalle on tietenkin tärkeää tietää, mistä Kuurosokeat ry:n työntekijöiden huoneet löytyvät. Vastapäätä olevat vammaisfoorumin huoneet ovat tulijalle vähemmän tärkeitä, joten niistä ei kannata aloittaa käytävän kuvailua.

6.4 Sanakarttojen käyttö kohteessa

Vastapainoksi Reunasen ja Niemen reittikuvailulle analysoin myös Helsingissä sijaitsevien paikkojen sanakarttoja. Vaikka Reunanen ja Niemi (2012, 16) toteavatkin, että heidän reittikuvailunsa on tarkoitettu reittiin tutustumiseen etukäteen, halusin ottaa hieman modernimman näkökulman. Kuten kerroin viidennessä luvussa, älypuhelin on nykyään lähes kaikilla ja sokeille suunniteltuja liikkumisen sovelluksia

on runsaasti. Päätin siksi kokeilla, kuinka hyvin verkosta löytyvien sanakarttojen ääniteversiot toimivat paikan päällä. Kävin Musiikkitalossa, Helsingin kaupunginmuseossa ja Helsingin kaupungintalossa. Kuuntelin sanakarttoja ja kuljin niiden kuvailemia reittejä pitkin. Kiinnitin huomiota siihen, miten suuntia ilmaistiin ja miten ohjaavien elementtien kuten ohjauslistojen sijainti ilmaistiin. Mahdolliset vaaranpaikat kerrottiin myös:

Jos seuraat aulan vasenta seinää (länsiseinä), edessäsi on portaikko ylempiin kerroksiin. Portaat nousevat seinän suuntaisesti, takaseinän suunnasta sinua vastaan. Joten varo päätäsi, sillä keppi ei havaitse pään korkeudella sijaitsevaa porrastasannetta edessäsi. (Helsingin kaupungintalon aulan sanakartta, Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry 2012)

6.5 Toinen reittikuvailu

Erottelin reittikuvailuni alaotsikoin, jotta reitti olisi helpompi muistaa. Lisäksi alaotsikko kertoo, missä kohdassa reittiä ollaan. Näin jos joku kuuntelee reittikuvailun äänitettä ja aloittaa kuuntelun keskeltä kuvailua, alaotsikoiden avulla hän voi sijoittaa itsensä oikeaan kohtaan reittiä. Reunanen ja Niemi eivät erotelleet reitin osia alaotsikoin, sillä he lienevät pyrkineet katkeamattomaan reittikuvailuun. Musiikkitalon sanakartassa oli otsikoituja reittejä, kuten: ”Ulko-ovilta yläaulan hisseille ja portaikkoon” ja ”Neljännestä kerroksesta kolmannen kerroksen infopisteeseen hissillä.” (Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry 2011)

Reunanen ja Niemi suosittelivat työssään, että reittikuvailun persoonamuotona on passiivi. He perustelevat tätä päätöstä sillä, että heidän keräämässään aineistossa kuvailijat käyttivät enimmäkseen passiivia. Tämä on kuitenkin ristiriidassa Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry:n (HUN) sivuilta löytyvien sanakarttojen kanssa, joissa passiivia käytetään hyvin vähän. Sanakartoissa *ohjauslista johtaa, myymälä sijaitsee* ja *kaide päättyy*. Lisäksi sanakartoissa käytetään yksikön 2. persoonaa: *Jos tulet, saavut* ja *käännä*. Passiivimuotoa käytetään usein puhekielessä monikon 1. persoonan muotona: *mennään, lähdetään* (Kotimaisten kielten keskus 2015). Näin tapahtui myös Reunasen ja Niemen käyttämissä aineistoissa, mikä vaikutti heidän päätökseensä käyttää ja suositella passiivia reittikuvailun persoonamuodoksi.

Etenkin puheella tapahtuvaan reittikuvailuun passiivi sopii hyvin, mutta mielestäni ei ole tarpeellista erikseen pyrkiä passiivin käyttöön tekstimuotoisessa reittikuvailussa. Lauseet *ohjauslistaa seurataan hissille* ja *ohjauslista johtaa hissille* tarkoittavat käytännössä samaa asiaa, vaikka näistä ensimmäinen on passiivissa ja toinen aktiivissa. Vaikka passiivin käyttö reittikuvailussa ei ole kieliopillisesti väärin, koen, että liian paljon käytettynä se tekee tekstistä raskaan lukea/kuunnella. Siksi päätin noudattaa omassa kuvailussani HUN:in sanakartoissa käytettyä aktiivivoittoista kuvailua.

Kerron ennen varsinaisen kuvailun alkua minne reittikuvailu vie ja missä kuvailtava alue sijaitsee. Tämän luvun alussa mainitsemani Näkövammaisten liiton suositusten mukaan alueen rajat tulisi määritellä eri ilmansuunnista. Tiivistääkseni tekstiä päätin olla noudattamatta tätä ohjeistusta ja kertoa vain liriksen käyntiosoitteen. Näin ovat tehneet myös Reunanen ja Niemi. Reittikuvailun alkukappaleessa on myös tieto siitä, milloin kuvailua on päivitetty. Päivämäärän avulla reittikuvailun vastaanottaja voi ennakoida tietojen paikkansapitävyyttä. Mikäli reittikuvailun päivittämisestä on kulunut useita vuosia, voi vastaanottaja olettaa että osa kuvailun yksityiskohdista eivät enää vastaa todellisuutta.

Tuulikaapin Reunanen ja Niemi nimesivät mieluummin eteiseksi, koska heidän näkemyksensä mukaan sitä ei voi kutsua tuulikaapiksi. Heidän perustelunsa oli, että ilma ei kierrä tässä tilassa (2012, 28). Oven yläpuolelle asennettu ilmaverholaite estää ilmastoidun ja miellyttävän lämpöisen sisäilman karkaamisen avoimista ovista. (Stravent 2018) Laitte ei välttämättä ole päällä silloin kun lämpötilaero ulko- ja sisätilan välillä on pieni. Jos havainnointihetkellä laite ei ole ollut toiminnassa, Reunaselle ja Niemelle on ehkä syntynyt mielikuva, ettei tilassa kierrä ilma. Mielestäni tätä tilaa voi hyvin kutsua tuulikaapiksi, niin kuin vastaavia tiloja kutsutaan HUN:in sanakartoissa. Lisäksi viittomakielisille sana *eteinen* voi olla harhaanjohtava, sillä viittoma ETEINEN kuvaa naulakkoa johon voi ripustaa vaatteet (Papunet 2018), mutta tässä tilassa ei ole naulakkoa.

Ensimmäisessä reittikuvailussani puhuin, hissien *napeista* ja *kutsunapeista*. Tämä oli minulle luontevin sana, mutta sekä vuoden 2012 reittikuvailussa että HUN:in

sanakartoissa käytettiin sen sijaan sanaa *painike*. Yhdenmukaisuuden vuoksi käytän valmiissa reittikuvailussani myös *painiketta*.

Esteettömyyteen liittyvä sanasto on muuttunut vuodesta 2012. Vanhassa reittikuvailussa käytetään termiä *inva-wc*, ja tätä termiä kuulee käytettävän monesti edelleen. Kuitenkin Helsinki kaikille! esteettömyyssanastossa (linkki lähdeluettelossa), Esteetön wc- ja pesutila oppaassa (Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE 2018) sekä HUN:in sanakartoissa käytetään kaikissa termiä *esteetön wc*. Vaikka sana *inva-wc* on ollut aiemmin käytössä ja välittynee paremmin yli kielirajojen, *esteetön* on kauniimpi tapa ilmaista keille *wc* on tarkoitettu. Näistä syistä käytän reittikuvailussani ilmaisua *esteetön wc*.

liriksen pääoven edusta on metallia. Minulla oli vaikeuksia keksiä tätä metallialuetta kuvaava sana. Vanhassa reittikuvailussa sanottiin *metalliralli*. Tämä oli minulle vieras sana ja siksi olisin itse käyttänyt sanaa *metalliritilä*. Kuvahauulla tuli molemmilla sanoilla melko samanlaisia tuloksia. Kuitenkin Kielitoimiston sanakirjan mukaan *ralli* = ”kapeista listoista tehty irrallinen lattiaritilä.” (Kotimaisten kielten keskus ja kielikone Oy 2017) Tämä määritelmä on riittävän lähellä, joten käytän kuvailussa *metallirallia*, vaikka se tuntui aluksi vieraalta.

Näkövammaisten liiton sanakartan laatimisoheissa (mt. 2018) suositellaan, että pyritään mahdollisimman yksinkertaisiin ilmaisiin. Sanavalinnoilla on mielestäni suuri rooli, sillä kaikilla ihmisillä on erilaiset elämäkokemukset ja sitä kautta sanoihin liittyy vaihtelevia mielikuvia. Reittikuvailussa tulisi periaatteessa pyrkiä neutraaliin kuvailuun ja tehdä yksiselitteisiä sanavalintoja. Sellainen sana joka sopii kuvailijan puhetapaan saattaa aiheuttaa harhaanjohtavia mielikuvia vastaanottajassa. Eräs tapa karsia näitä harhaanjohtavia sanavalintoja on reittikuvailun koekäyttö, tekstin luettaminen toisella henkilöllä sekä sanavalintojen huolellinen punnitseminen ja perustelemine. Tämän takia halusin nostaa työssä tekemiäni ratkaisuja lukijan nähtäväksi.

7 LOPPUTULOKSET

Tähän opinnäytetyöhön olen koonnut tietoa kuurosokeiden itsenäisestä liikkumisesta ja reittikuvailun tekemisestä. Tehdessäni reittikuvailua perehdyin tietoperustaan liittyen kuurosokeuteen, apuvälineisiin, kuvailuun, opastukseen sekä esteettömään rakentamiseen. Seuraavaksi pohdin, millaiset vastaukset tutkimuskysymyksiin löytyi työn toiminnallisen osuuden eli produktin valmistamisen ja tietoperustan keräämisen kautta.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli: Millaista tietoa uuteen tilaan saapuva tarvitsee? Minulla oli ainutlaatuinen tilaisuus päästä kysymään kuurosokeilta itseltään palautetta reittikuvailustani Suomen Kuurosokeiden Helsingin aluetoimiston avoimien ovien tapahtumassa. Siellä suurimmat kysymykset olivat: missä on sen ja sen työntekijän huone, onko uusissa tiloissa vessoja ja pääseekö siellä istumaan? Kiinnostuksen kohteet olivat siis hyvin konkreettisia. Testitilaisuudessa ei kysytty turvallisuuteen liittyen kysymyksiä, mutta tietoperustassa korostettiin kerta toisensa jälkeen että tärkeintä reittikuvailussa on varmistaa kulkijan turvallisuus. Tämän työn aikana oppimani mukaan uuteen tilaan saapuva tarvitsee seuraavat tiedot reittikuvailusta:

- Missä on tilan vaaratekijät? (esim. pylväät, portaat, kulkureitin tukkivat huonekalut)
- Mistä löydän etsimäni henkilön?
- Missä on lähin wc?
- Mihin voi käydä istumaan?

Toinen tutkimuskysymykseni oli: Miten sanakarttoja voidaan hyödyntää reittikuvailun muodostamisessa sisällöltään ja kestoltaan sopivaksi? Kuten luvussa viisi jo mainitsin, reittikuvailusta voi jättää pois epäolennaiset asiat. Reitin ulkopuolella olevia asioita ja toimintoja ei kannata paljon selostaa, elleivät ne vaikuta olennaisesti reitillä kulkemiseen. Sanakarttaa voi hyvin käyttää reittikuvailun pohjana, sillä siitä voi poimia kulkusuuntaan ja maamerkkien sijaintiin liittyviä fraaseja.

Reittikuvailua voidaan muunnella kuvailun vastaanottajan tarpeiden mukaisesti, niin että mahdollista toiminnallista näköä tai kuuloa voidaan käyttää hyväksi maamerkkien havaitsemisessa. Erialaisten maamerkkien sisällyttäminen kuvailuun on hyödyksi, sillä ne toimivat sekä muistin tukena että suuntautumispisteinä reitin varrella. Maamerkkien havaitsemistapa vaihtelee kuurosokeasta toiseen, joten jos kuvailua vastaanottaa useampi kuurosokea, on kannattavaa sisällyttää kuvailuun niin visuaalista, auditiivista kuin taktiiliakin tietoa maamerkeistä. Maamerkkeinä liriksessä toimii mm. satakielen laulu pääovella, keltaiset patsaskorokkeet neljännen kerroksen käytävällä ja kohokartta kolmannen kerroksen aulassa.

8 POHDINTA JA JATKOTUTKIMUSAIHEET

Onnistuin tässä opinnäytetyössä löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini. Yhdistin työhöni sekä aiempaa tutkimustietoa että kokeilevaa tutkimusotetta.

Tein työn edetessä reittikuvailun ensimmäisen version, jota kokeilin kohderyhmän kanssa paikanpäällä aidossa tilaan tutustumistilaisuudessa. Parantelin ja selkeytin reittikuvailua sekä koetilaisuudessa saadun kokemuksen ja palautteen että tietoperustasta oppimani perusteella. Työn tuloksena voin luovuttaa tämän opinnäytetyön tilaajalle, Suomen Kuurosokeat ry:lle, virtaviivaisen ja selkeän reittikuvailun (LITE 1). Pelkästään omaan havainnointiin perustuva reittikuvailu ei olisi yhtä laadukas.

Toivon, että tekemääni reittikuvailua voidaan käyttää sekä reittiin tutustumiseen etukäteen että varsinaisessa tilanteessa kulkemiseen. Sitä mukaa kun teknologia kehittyy ja on yhä suuremman joukon ulottuvissa, niin kehittyvät myös kuurosokeiden ja muiden näkövammaisten käytettävissä olevat apuvälineet. Jatkotutkimusaiheeksi voinkin ehdottaa sen kartoitusta, kuinka älypuhelimia ja muuta teknologiaa, kuten älykelloja, voidaan käyttää saavutettavuuden parantamisessa ja kuurosokeiden itsenäisyyden tukemisessa. Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla saavutettavan, verkosta löytyvän sanakarttatietokannan tai reittikuvailutietokannan kokoaminen.

Kartat ja kuvailut olisi helppoa ja vaivatonta löytää jos ne olisivat koottuna yhteen paikkaan. Vielä kolmas jatkotutkimusaihe reittikuvailun saralla olisi se, kuinka reittikuvailua tulee muuttaa, jos kuvailee lapselle.

Tämän opinnäytetyön myötä opin yhdistämään teorian tietoa itse kokeilun kautta saamaani kokemukseen luodakseni työn tilaajalle tarpeellisen tuotteen. Vaikka tämän työn reittikuvailua olisi voinut testata ja kirjoittaa uudelleen useita kertoja, yksi testikierros riittääköön tällä kertaa.

LÄHTEET

- Float 2017. 9 Outdoor Navigation Apps For People With Visual Impairments. Viitattu 13.4.2018. <https://gowithfloat.com/2016/10/9-outdoor-navigation-apps-people-visual-impairments/> .
- Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry. Sanakartat liikkumisen tueksi. Viitattu 11.4.2018. <http://hun.fi/palvelut/sanakartat> .
- Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry 2012. Sanakartta: Kaupungintalon aula. Viitattu 15.4.2018 http://hun.fi/index.php?_file_display_id=8015 .
- Helsingin ja uudenmaan näkövammaiset ry 2011. Sanakartta: Musiikkitalo. Viitattu 15.4.2018. http://hun.fi/index.php?_file_display_id=8222
- Helsinki kaikille esteettömyysnasto. Viitattu 15.4.2018 <http://www.hel.fi/static/hki4all/Sanasto.xls>
- Hyvärinen, Lea 2011. Usher ja toiminnallinen näkö. Teoksessa Wetterstrand, Tuija (toim.) Usher tuli taloon. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry, 17-25
- Invalidiliitto 2009. Rakennetun Ympäristön esteettömyyskarttoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisuja. Helsinki: Kirjapaino Öhring Oy.
- Kotimaisten kielten keskus 2015. Passiivi: aloitetaan tästä. Viitattu 15.4.2018. <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/340> .
- Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017. Ralli. Viitattu 15.4.2018. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/ralli> .
- Kovanen, Merja 2012a. Kuurosokeuden monet kasvot. Teoksessa Kovanen, Merja & Mielityinen, Marianne & Västilä, Tuija. Kuurosokeus osana elämää. Tietoa ja kokemuksia kaksoisaistivamman seurannaisvaikutuksista. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry, 8-14.
- Kovanen, Merja 2012b. Kuurosokeuden seurannaisvaikutukset. Teoksessa Kovanen, Merja & Mielityinen, Marianne & Västilä, Tuija. Kuurosokeus osana elämää. Tietoa ja kokemuksia kaksoisaistivamman seurannaisvaikutuksista. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry, 68-82.
- Lahtinen, Riitta; Palmer, Russ & Lahtinen, Merja 2009. Aisti kuvailu. Helsinki
- Lindroos, Marja 2014. Rautateiden laiturialueita koskevien näkövammaisten esteettömyysohjeiden ja -määräysten tarkastelu. Diplomityö. Aalto yliopisto
- Männistö, Marianne & Kantola, Terhi 2014. "Mitä me haluamme": Teemahaastattelututkimus ikääntyneille taktiilikommunikaatiota käyttäville kuurosokeille. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Möller, Kerstin 2008. Impact on participation and service for persons with deafblindness. Frölunda. Örebro University
- Näkövammaisten liitto ry 2018a. Kohokartat, pienoismallit ja sanakartat. Viitattu 11.4.2018. http://www.nkl.fi/fi/etusi_vu/saavutetta_vuus_esteettomyys/rakennetun_ympariston_esteettomyys-ja_opasteet/opasteet-ja_ohjaavat_materiaalit/kohokartat .
- Näkövammaisten liitto ry 2018b. BlindSquare – paikannin sokeille. Viitattu 13.4.2018. http://www.nkl.fi/fi/etusi_vu/palvelut_nakovammaisille/tietotekniikka/ohjeita/blindsquare-paikannin-sokeille .

- Papunet 2018: Viittomakuva ETEINEN. Viitattu 15.4.2018
http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki/hak/eteinen?f%5B0%5D=field_stockimage_type%253Aname%3AViittomakuva .
- Peltola, Harri 2012. Usherin oireyhtymään liittyvä kuntoutus. Teoksessa Wetterstrand, Tuija (toim.) Usher tuli taloon. Helsinki: Suomen Kuurosokeat ry, 32-46
- Puttonen, Kaisumaija 2009. Uskallatko koskea mun kieleen! Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Reunanen, Laura & Niemi, Sini 2012. "Ja näin saavuin Suomen Kuurosokeat ry:n toimistoon." – Sisätilan reittikuvailu kuurosokealle. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Stoffel, Scott M. (toim.) 2012. Deaf-blind reality: living the life. Washington DC. Gallaudet University
- Stravent 2018. Comfort ilmaverho CA2. Viitattu 15.4.2018.
<https://www.stravent.fi/fi/tuotteet/ilmaverhot/oviverho-ca2.html> .
- Suomen Kuurosokeat ry 2011a. Pohjoismainen kuurosokeuden määritelmä. Tallinna: Suomen kuurosokeat ry
- Suomen Kuurosokeat ry 2013a. Suomen Kuurosokeat ry. Viitattu 11.4.2018.
<http://kuurosokeat.fi/jarjesto/index.php> .
- Suomen Kuurosokeat ry 2015a. Suomen Kuurosokeat ry Tavoiteohjelma 2015-2024. Orivesi. Suomen Kuurosokeat ry.
- Suomen Kuurosokeat ry 2016a. Vuosijulkaisu 2016. Viitattu 11.4.2018.
http://www.kuurosokeat.fi/tiedosto/sksry_vuosijulkaisu2016_web.pdf .
- Suomen virallinen tilasto 2017: Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Helsinki: Tilastokeskus. viitattu: 13.4.2018.
http://www.stat.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_kat_002_fi.html
- Törrönen, Sanna & Onnela, Jouni 1999. Vapaus tulla, vapaus mennä. Sokean ja heikkonäköisen liikkumistaito ja sen kehittäminen. Arlainstituutin julkaisuja 2. Gummerus kirjapaino Oy, Saarijärvi
- Äärelä, Anna 2015. Seitsemän universaalia ilmettä iholle: Ilmehaptiisien käyttö kuurosokeille tulkatessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

LIITE 1

Reittikuvailu

Tämä on reittikuvailu Suomen Kuurosokeat ry:n Helsingin aluetoimistoon. Toimisto sijaitsee Itäkeskuksessa, Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskus lirkissä. Käyntiosoite on Marjaniementie 74. Päivitetty 15.4.2018

Oven edusta

Reitti alkaa lirkisen taksipisteeltä, johon taksit tuovat asiakkaat. Taksipisteellä on metallinen kehikko. Kehikko antaa suunnan kohti maassa olevaa laatoitettua valkoista kontrastiraitaa. Kohokuvioitua kontrastiraitaa voi seurata katseella tai valkoisella kepillä. Kontrastiraitaa seurataan oikealle kello kolmeen, kohti pääovea. Ennen pääovea korkealla yläpuolella on katos. Katoksen alla olevalla osuudella noin metri kontrastiraidasta vasemmalle on kaide, joka ohjaa myös kohti pääovea. lirkisen pääovi on puinen liukuovi. Oven yläpuolella olevasta kaiuttimesta kuuluu satakielen laulua. Oven yläpuolella olevan katoksen vasemmassa reunassa lukee metallisin kirjaimin IIRIS. Vasemmalla olevan kaiteen takana on kaiteensuuntainen infotaulu, jossa lukee "Näkövammaisten palvelu- ja toimintakeskus liris, Marjaniementie 74." Alapuolella on kirjoitettuna kaikki talon toimijat. Suomen Kuurosokeat ry löytyy infotaulun kolmannesta sarakkeesta ylimpänä. Oven edustalla laatoitus vaihtuu metalliralliin.

Tuulikaappi

Puiset liukuovet aukeavat kummallekin sivulle, ja sisään astuttua saavutaan tuulikaappiin, jossa on kumimatto. Tuulikaapissa oven yläpuolella on ilmastointilaite, jonka ilmavirran voi tuntea jos laite on päällä. Ovelta vasemmalle kello yhdeksässä on koirien pesuallas. Ovelta oikealle kello kolmessa on TV ruutu, josta näkyy bussiaikataulut. Suoraan eteenpäin viiden metrin päässä on seuraavat sivusuuntaan aukeavat liukuovet, joista pääsee tuulikaapista kolmannen kerroksen aulaan.

Aula ja hissit

Liukuovien jälkeen alkaa suorakulmainen matto. Ovista vasemmalle kello yhdeksässä alkaa heti neuvontatiski, joka on useita metrejä pitkä ja kääntyy vasemmalle näkevien L-kirjaimen muotoiseksi. Ovesta oikealle kello kolmessa on ensin kulkureitti apuvälinemyymälä Avirikseen ja sen jälkeen alkaa pitkä kohokartta vyötärön korkeudella. Kartan yläpuolella on TV ruutuja. Ruuduista näkyy päivän ruokalista sekä eri toimijoiden sijainnit kerroksittain. Maton päätyttyä voi seurata tummaa kivilaattaista kaistaa, joka erottuu ympäröivästä puisesta lattiasta. Lattiamateriaali vaihtuu kartan päättyessä puusta laatoitukseksi, mutta kivinen kaista jatkuu edelleen. Kahden metrin päästä kaistan vasemmalla puolella alkaa metallinen ohjauslista, jota voi seurata valkoisella kepillä. Ohjauslista johtaa vasemmalle kello yhdeksään muutaman metrin ja sitten näkevien T-kirjaimen muotoiseen risteykseen.

T:n oikea sakara johtaa hissien väliselle keltaiselle seinälle, jossa on vyötärön korkeudella hissien kutsupainikkeet. Painikkeissa on koholla olevat nuolet. Painikkeiden yläpuolella on koholla oleva numero kolme ja painikkeiden yläpuolella seinässä on myös suurikokoinen musta numero kolme muistutuksena siitä, että aula on kolmannessa kerroksessa. Suomen Kuurosokeat ry:n toimisto sijaitsee neljännessä kerroksessa. Kutsunappien molemmilla puolilla on yksi hissi. Hissien oville johtavat pienet suorakulmaiset matot. Hissin sisällä napit löytyvät kutsunappien puoleiselta seinältä vyötärön korkeudelta. Napit ovat koholla. Niissä on numerot sekä kohokirjaimin että pistekirjoituksella. Kolmannen kerroksen nappi on hieman enemmän koholla kuin muut, koska siellä on pääovi ja katutaso. Hissi toistaa ääneen valitun kerroksen sekä ilmoittaa pysähtymiskerroksen ennen kuin ovet aukeavat.

Neljännän kerroksen käytävä

Hisseiltä alkava ohjauslista johtaa käytävää eteenpäin, hisseiltä katsoen kello kahteentoista. Muutama metri hisseiltä eteenpäin käytävän molemmin puolin on keltaiset kaarevat korokkeet. Ne ulottuvat lattiasta reilun metrin korkeudelle. Korokkeiden päällä on seitsemän eri tunnetiloja esittävää savista veistosta.

Korokkeiden jälkeen käytävän oikealla reunalla on vierekkäin kolme vessaa: ensimmäisenä esteetön wc, sitten miesten ja viimeisenä naisten wc. Ohjauslista johtaa risteykseen, jossa suoraan edessä on keltainen ovi. Oveen on laitettu mustalle pohjalle tässä kerroksessa olevat toimijat valkoisella tekstillä ja pistekirjoituksena. Ylimpänä lukee Suomen Kuurosokeat ry. Kulku Suomen Kuurosokeat ry:n toimistolle on tästä risteyksestä vasemmalle, kello yhdeksään. Sinne johtaa palo-ovi. Huomio! Tämä palo-ovi on aina auki klo 8-16 välillä. Avoimen oven kohdalla metallinen ohjauslista päättyy.

Suomen Kuurosokeat ry:n huoneet

Avoimen palo-oven jälkeen alkaa käytävä. Käytävällä on valkoiset seinät ja ovet ovat harmaat. Ovenkarmit ovat seinästä koholla. Lähes kaikkien ovien oikealla puolella löytyy tietoa, mitä huoneessa on. Suomen Kuurosokeat ry:n työntekijöiden huoneet ovat kaikki rivissä käytävän vasemmalla seinällä. Ensimmäinen ovi on suljettu tekninen tila, ja toinen on kopiohuone joka on yleensä kiinni. Tästä alkavat työntekijöiden huoneet. Ensimmäinen työhuone on IT-tukihenkilö Mariano Mineon huone. Seuraava on virikeohjaaja Anita Palon huone. Anitan oven vieressä oikealla on ovikello, hieman kahvaa korkeammalla. Seuraavana on oikeuksienvälön asianajaja Heli Lappalaisen huone. Neljännessä eli viimeisessä työhuoneessa ovat erityisasiantuntija Emmi Tuomi sekä kommunikaatiopäällikkö Riitta Lahtinen.

Tulosuunnasta katsottuna käytävän oikealla seinällä on kolme Vammaisfoorumin huonetta. Niiden jälkeen käytävä avartuu oikealle suureksi tilaksi. Sen keskellä on pitkä ovaalin muotoinen pöytä jonka ympärillä on kymmenen tuolia. Avartumiskohdassa on naulakko ja sitä vastapäisessä kulmassa on toinen naulakko. Tilan kahdelle seinälle on sijoitettu rottinkituoleja. Näiden seinien välisessä nurkassa on ikkuna ja TV. Toisen naulakon kohdalla alkaa käytävä, joka on kohtisuorassa tulokäytävään nähden. Tällä käytävällä on työhuoneita, jotka eivät kuulu Suomen Kuurosokeat ry:lle. Käytävän alussa, oikeassa reunassa, on pylväs, joka tekee tästä käytävästä tulokäytävää kapeamman. Tästä käytävästä ei ole uloskäyntiä.

Kun jatketaan tulokäytävän suuntaisesti työhuoneista eteenpäin, löytyy pieni keittiötila jonka ovi aukeaa työntämällä. Ovelta katsottuna oikealla kello kolmessa on naisten wc ja kello yhdessä on miesten wc. Vessojen jälkeen on pieni pöytä ja tuoleja, joiden takana on keittiön tiskipöytä.

Kokoustila, huone 4311

Keittiön ovesta vasemmalle kello yhdeksään on huone 4311, joka on kokoustila. Tässä tilassa voidaan nimetä oviseinä ja sitä vastapäätä oleva ikkunaseinä. Ikkunaseinällä on vieretysten kolme korkeaa ja kapeaa ikkunaa. Ikkunaseinällä on myös patteri ja pistorasioita vyötärön korkeudella. Ovelta katsottuna oikealla ja vasemmalla olevat seinät ovat täysin tyhjiä. Tilassa on 12 hengen pöytä, jonka molemmin puolin on kuusi tuolia. Katossa on ritilä ja loisteputkivalaistus. Oviseinällä on suurikokoinen kello oven vasemmalla puolella lähellä katonrajaa. Oven vasemmalla puolella on myös hätäpoistumistietä kuvaava kohokartta joka osoittaa punaisella pisteellä tämänhetkisen sijainnin. Kartta-avain on vasemmassa alakulmassa kohokirjaimin sekä pistekirjoituksella. Hätäpoistumistie kulkee punaista katkoviivaa pitkin kahteen eri porraskäytävään.

Hätäpoistumistiet

Lähin hätäpoistumistie on kokoustilan vieressä samalla seinällä. Kokoustilasta poistuessa käännetään vasempaan. Porraskäytävän ovesta on suurikokoinen numero 4. Toinen hätäpoistumistie kulkee aiemmin käytetylle hissille ja sen ohi portaikkoon. Hissille tultaessa ohjauslistaa seuraamalla käännetään risteyksessä vasemmalle kello yhdeksään. Kahden metrin päästä käännetään oikealle kello kolmeen, tästä alkaa käytävä. Porraskäytävän keltainen ovi on oikealla kello kahdessa. Hätätilanteissa, esimerkiksi tulipalon sattuessa, hissejä ei saa käyttää. Hissien takana oleva porraskäytävä on merkitty kerroksen numerolla 4. Jos ilta-aikaan liikkuu talossa niin että hissit eivät enää ole käytössä, on käytettävä hissien takana olevaa portaikkoa. Hissien takana oleva käytävä jatkuu porraskäytävää pidemmälle. Siellä on majoitustiloja, mutta ne eivät kuulu Suomen Kuurosokeat ry:lle.

Loppu.

Tämän reittikuvailun laati Ida Häggblom osana Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä.

LIITE 2

Laatimani reittikuvailun tavoitteena on kuvata kulkureitti liriksen taksipaikalta Suomen Kuurosokeat ry:n uuteen aluetoimistoon. Halusin sisällyttää kuvailuun sekä auditiivisia, visuaalisia että taktiileja maamerkkejä, jotta reittikuvailu auttaisi mahdollisimman monia toimistolla asioivia. Tämä on osa tekemääni opinnäytetyötä. Kun olet lukenut oheisen reittikuvailun, täytä tämä palautelomake, jotta voin kehittää tekstistä vielä paremman. Voit myös lähettää palautteesi sähköpostitse osoitteeseen **ida.haggblom@humak.fi** Ida Häggblom, tulkkioiskelija. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

1. Jäikö reitin kuvailusta pois jotain tärkeää? Mitä?
2. Oliko reittikuvailussa jotain turhaa/ylimääräistä minkä voisi poistaa?
3. Oliko kuvailussa omituisia sanavalintoja? Mikä olisi parempi vaihtoehto?
4. Oliko kuvailu mielestäsi riittävän selkeä?
5. Kommentteja, toiveita, parannusehdotuksia?